

ББК 60.524.251+60.027+60.028,13

T52

УДК 316.647.5+172.3

Рекомендовано до друку вченою радою університету,
протокол №1, від 31 серпня 2007 року.

За повного або часткового відтворення матеріалів цього
видання посилення на нього обов'язкове.

Висловлені у виданні думки належать виключно авторам.

Редакційна колегія:

В.О. Бакальчук

М.А. Козловець

В.С. Крисаченко

Л.І. Мазука

П.Ю. Саух (керівник)

T52

**Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності:
Матеріали засідання "круглого столу" від 29 травня 2007 р. / За
заг. ред. П.Ю. Сауха – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. –
124 с.**

У виступах учасників "круглого столу" розглянуті філософські аспекти проблеми толерантності, історичні корені проблем полікультурності та формування якостей толерантності в умовах глобалізованого світу, механізми толерантного спілкування і взаємодії в контексті міжкультурної та внутрішньокультурної комунікацій, а також висвітлені різноманітні форми прояву толерантності та інтолерантності в соціокультурному просторі сучасного українського суспільства.

60.524.251+60.027+60.028,13

© Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ГРАБЧАК Кирило Костянтинович
*аспірант Національного інституту
стратегічних досліджень*

Толерантність як складова українського національного характеру

Проблеми толерантності у різних її вимірах давно вже є предметом розгляду науковців, політиків, журналістів. Питаннями толерантності опікуються і різні міжнародні інституції. Зокрема, 1995 року ЮНЕСКО ухвалила Декларацію принципів толерантності. У цій Декларації толерантність визначається як "повага, сприйняття та правильне розуміння багатоманітності культур нашого світу, наших форм самовираження та засобів проявів людської індивідуальності". Толерантність у етнополітичних відносинах, на тлі етнічних зіткнень і конфліктів нашого світу теж привертає значну увагу. У цьому ракурсі вона протилежна ксенофобії, нетерпимості і ворожості до інших етносів. Оскільки етнічна самоідентифікація індивіда пов'язана з дихотомією "свої-чужі", толерантність вбачається такою рисою, яка не зароджується сама собою, а зумовлюється вихованням, особливостями поведінки у тій або іншій спільноті та іншими соціальними чинниками.

Значна частина українських науковців, зокрема, С. Таглін, В. Павленко, Г. Ващенко, Й. Сележан, О. Донченко, Р. Додонов, Я. Ярема, В. Храмова, М. Юрій, що присвячували свої дослідження українському національному характеру, відзначали толерантність, як одну з його рис. Г. Ващенко, зокрема писав: "... в мирних обставинах для типового українця характерна стриманість". Я. Ярема поруч з любов'ю до ближнього відзначав в українській духовності і різнобічну толерантність, як здібність розуміти іншу природу, іншу людину, інший нарід, – розуміти, що в кожного може бути свій шлях". Цю рису українського характеру Я. Ярема виводив з притаманої йому інтровертивності. М. Юрій, відзначаючи

толерантність як одну з основних особливостей українського менталітету, критично підходить до неї, акцентуючи увагу на мотивацію, що спонукає до толерантності.

Мотивами, які спонукають українця до толерантності він вбачає:

1) Резигнацію (покірність). Толерантність тут є виявом апатичності особи, що спричинена дистресом.

2) Історично детерміноване почуття страху перед винищенням. Індивід, відчуваючи беззахисність перед активним соціумом, погоджується на все, щоб тільки зберегти себе і свою сім'ю.

3) Психологічну маргінальність. Істинна толерантність є продуктом свідомого переконання, а не збігу обставин. На відміну від неї, маргінальна толерантність пов'язана зі слабкістю волі, постійними ваганнями під час прийняття рішення. Якщо ситуативні фактори несприятливі для індивіда, то він схиляється на користь ситуації.

4) Потребу в безпеці й захисті. Самоізолюваність індивіда, підсилена апатією до інших, потребує таких форм безпеки, які умовно можна назвати соціофобічними. Біологічна соціофобія і толерантність пов'язані через те, що толерантність стає інструментом убезпечування середовища, в якому немає ні ворогів, ні друзів, а є суцільна анонімність.

Хоча, на нашу думку, слід зазначити, що такий підхід не враховує інших особливостей мотивації, зокрема, поваги до іншого, як носія своїх специфічних особливостей, зберігаючи при цьому і повагу до себе. Й. Сележан підкреслював іншу грань толерантності, хоча також, як і М. Юрій, виводив її через почуття терпимості: "Українцеві притаманна й така властивість, як почуття терпимості, "по-доброму" з ним можна зробити все, тільки не можна переступати кордон, за яким починається приниження його людської гідності, тоді довготерпіння закінчується".

Як бачимо, питання толерантності як складової українського національного характеру є досить багатовимірним предметом теоретичних досліджень. Також хотілося б звернути увагу, що більшість фактів суспільного життя України від часу, що пройшов від проголошення Незалежності у 1991 році свідчать про в цілому високий рівень толерантності як українського етносу так і українського суспільства у цілому. Це і відсутність військових конфліктів на території України, і широка мережа різноманітних культурних і освітніх закладів, преси для представників етнічних

меншин. Промовистим є і той факт, що у квітні 2007 року виконком УЄФА ухвалив рішення, згідно якого право на проведення Чемпіонату Європи-2012 з футболу Україна отримала разом з Польщею. Хоча серед претендентів на проведення були країни з давніми футбольними традиціями і більш розвинутою футбольною інфраструктурою, наприклад, Італія, керівники УЄФА серед інших чинників, звернули увагу й на високий рівень насильства під час проведення футбольних матчів у цій країні, під час якого гинуть люди. Україна у цьому плані, незважаючи на агресивність самого явища, як футбольний фанатизм, демонструє набагато спокійніше і гуманніше ставлення до закордонних уболівальників, що також є опосередкованим проявом української толерантності.